

A LONDONI KONGRESSZUS TANULSÁGAI-

Írta: SCHWIMMER RÓZSA.

(Befejezés.)*

Az angol választójogi mozgalomról sokat hallottunk az előző kongresszusokon, olvastunk róla napról-napra híreket hazai sajtónkban, kaptunk eredeti tudósításokat a Szövetség hivatalos lapjában a „Jus Suffragiiban”, de a kongresszus ideje alatt személyesen tapasztaltak minden várakozásunkat felülmúlták. Legnagyobb hasznunk az volt, hogy a militans módszerek indító okainak gyökerét láthattuk. Így meggyőződhattünk e módszerek elkerülhetlenségéről s kirívóan „nőies” voltáról. Igenis, a suffragettek harca nőies a szónak legtisztességesebb értelmében.

A kongresszus ideje alatt az angol nők szabadságharcának félszázados szakadatlan láncolata szinte megélevenedve vonult el előttünk. Sorainkban voltak Stuart Millnek ma már galambósz, korra agg, de az ügyszó ifjú erővel, lelkesen ragaszkodó tántoríthatatlan küzdőtársai. Ott voltak az egyleti úton, kérvényekkel, szónoklásokkal évtizedek óta küzdő hatalmas testületek képviselői. És ott voltak a politikai pártokat a maguk jussának elérése te menyében évtizedeken át politikailag szolgáló konzervatív, liberális, munkáspárti, szocialista stb. asszonyok. Kivétel nélkül valamennyien a nő hagyományos önfeláldozásából végső elkeseredésbe kergetett kiábrándultak. Kemény vonásokban emelkedett ki a kép: politikailag kihasználják őket, legjobb esetben ígérték nekik és soha egyetlen kormányra jutott párt sem állta velük szemben szavát. A politikai kétszínűség bolondját az angol nők tovább nem akarják járni, az évtizedes mozgalom, szolgálat, egyleti szervezkedés és petíciós küzdelem hiábavalósága tehát új harcmodok keresésére szorította őket. Új eszközöket kellett találniok, ha az őket megillető szabadságot meg akarták szerezni, ha az angol nép sorsának intézésében osztozni akartak. És megtalálták az új, a nőies, a történelem sablonos útjaitól eltérő harcmodot.

Ha férfiak a maguk jogáért küzdöttek és simán nem ment a dolog, vér folyt. Alig van a férfiak választójogának megszerzésére, kiterjesztésére vagy általánosítására irányuló küzdelem, amely vérengzés nélkül intéződött volna el. A hatalom birtokosai csak végső küzdelemben juttattak belőle a kizártaknak. A férfiak, a történelem tanulsága szerint, nem igen törték a fejüket más megoldáson, mint a fegyveresen. Megértjük, sőt elmúlt időkre e módszer helyességét nem is vitatjuk. De az emberi jogok kivívásának történetében dízshelyet igénylünk a vértelen szabadságharc minden ízében eredeti, nőiesen hős új taktikájának.

Az angol asszonyoké a dicsőség, hogy a világ összes, jogaik kiküzdésében türelmüket vesztett asszonyait az igazi, mai kultúránkhoz egyedül méltó forradalom útjára vezették. Megmutatták, hogy az erőszak helyett a leleményesség, az ész, a fizikai erő ellen a szellem erejével kell forradalmat csinálni.

Soha nyomatékosabban nem domborodott ez ki,

* Lásd lapunk júniusi számát.

mint a kongresszusnak angol viszonyokat ismertető óráiban. Egy társasösszejevetelen, melyen a nők választójogáért küzdő férfiak láttak bennünket vendégül, élénk és szenvedélyes vita folyt az egyik szalon sarkában az angol taktika körül. Mrs Despard, az örökké ifjú, agg harcos kifejtette, hogy a mostani taktika folytatása a legközelebbi választásokig feltétlenül biztosítja a nők választójogának törvénybe iktatását. A többség osztotta ezt a nézetet, egy úr, aki miniszteri tárcát bírt valamikor Angolországban, ellenben kijelentette: „Kár az erejüket, a pénzüket, az áldozatkészségüket tovább is kimeríteni. Egy elszánt asszony ölje meg Asquithot. Majd megijednének és rögtön megadnák a választójogot. Csak a terror hozott új jogokat az emberiségnek. Amíg önök nem felemlítik meg a hatalmasokat, hiába küzdenek.”

A társaság férfiai – csupa úgynevezett úri ember, a hatalmi körökhöz tartozó gentlemen – kivétel nélkül helyeselték azt a nézetet, hogy terrorisztikus eszközökhöz kellene fordulni. És nem akadt egyetlen egy asszony – pedig a választójog legfanatikusabb harcosai voltak együtt – aki hevesen vissza nem utasította volna ezt a gondolatot.

A nő azért akar választójogot, hogy békét teremthessen a társadalomban, igazi békét, nem vértócsákon és hulladombokon felépülőt és azért a békés forradalom eszközeit kellett keresnie. A maga nőies forradalmi eszközeinek kitalálásával érettségi bizonyítványt szerzett a nő közéleti szereplésének azok előtt is, akik a nő közéleti érettségét eddig tagadták.

A londoni kongresszus idején tanulmányozott angol mozgalom megtanított bennünket arra, hogy a suffragettek harca kiválóan nőies. Férfiak már régen a vérontásra tértek volna át. Az elkeseredés ilyen fokán a vérontást kerülő, magasabb rendű ember türelmes szívósságának példáját a nők adták. A közvélemény játéknak nézte az angol nők forradalmát, kacagott, mulatott rajta. „Jésszettek rájuk, ösztökölték őket, majd nem kacagnak, nem pacakáznak veletek, hanem megrettennek erőtöktől”. S az asszonyok tovább álltak a kacajt, halálos komolysággal, korlátlan személyes áldozatkészséggel sorakoztak egymás mellé, megmutatni a világnak, hogy az igazság ágyúk durrogása, puskák kattogása, emberek leölése nélkül is diadalmasodhat a civilizáció mai fokán.

Mert, hogy az angol parlamentban hamarosan nemcsak a történelmi hőstetteket megörökítő freskókon, nemcsak a Themse partjára nyíló gyönyörű étkező terasszonkon, nemcsak galleriáin található lesznek angol nők, azt ma már Angliában senki sem vonja kétségbe.

A kongresszus egy másik tanulsága, hogy a küzdelemhez szükséges pénzüsségeket másképpen kell előteremteni, mint ahogy pl. a magyar mozgalom szedi össze. Nem szégyenlősen, mintha koldulnánk, nem röstelkedve, mintha a gyűjtők a szabószámlájukat készülnének abból a pénzből kifizetni, nem is válogatva kitől, mikor kérnek pénzt a mozgalomhoz, hanem azzal az öntudattal, amellyel a legkirívóbb nyomor ellen rögtöni segílyt kívánnánk szerezni. Mindenkor mindenkitől bátran követelhetjük, hogy áldozzék olyan cél elérésére, amely az igazság legprimitívebb követelését akarja érvényre juttatni. Különösen mi magyarok szorultunk bátorításra e téren, mert

mint a kongresszus tárgyalásaiból kitűnt, mi vagyunk legfélényesebbek e téren, mi mutattunk legkevesebb „üzleti szellemet” a mozgalomhoz szükséges pénz előteremtésénél.

De egyebet is tanultunk, mint a pénzgyűjtés nagyobb bátorságát: a személyes exponálás nagyobb bátorságára is bámulatos példát adott a kongresszus. Ott láttuk az exponált állású férfiak feleségeit, az állásukat kockáztató tanító-nőket, tisztviselő-nőket, a házi alkalmazottak, gyári munkásnők kenyerét kockáztató seregét. Lelkesítő a színészek, írók, a szobrászok, festők, iparművészek közreműködése.

A művészeti és egyéb szabad pályán működő nők más országokban nem felejtik el, hogy bármily siker érje is őket pályájukon, mint nők ép olyan igazságtalanságoknak vannak alávetve, mint a többi asszonyok; ez készíteti őket arra a szolidáris együttműködésre, mellyel a nőmozgalomnak mindenfelé olyan szint és lendületet adnak.

A rengeteg sok tanulságból, benyomásból még csak egyet akarok megemlíteni. A kongresszuson hallottak látottak, átéltek a bizonyosságnak hiterejével győztek meg mindenkit arról, hogy a merre kultúrvilág van, ott a nő politikailag alárendelt helyzete végórát éli; valósággal a civilizáció kérdése, melyik ország szabadítja fel hamarabb asszonyainak politikai erejét a maga javára. Buzdítást nyertünk, hogy e kultúrversenyben fokozottabban iparkodjunk érvényesülni. Pillanatnyilag sehol sem áll a megvalósulás lehetősége oly közel, mint nálunk Magyarországon.